

تاریخ‌شناسی؛ کاوش گذشته

فصل اول

درس اول: تاریخ و تاریخ‌نگاری

مفاهیم کلیدی

- ۲ + پیشینه تاریخ‌نگاری
۴ منابع پژوهش علمی در تاریخ

- ۱ تاریخ چیست؟
۳ + مراحل پژوهش در تاریخ
۵ + فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

آزمون تشخیصی مفاهیم کلیدی

بلندمدت بلندمدت

۱.۱ چه تعداد از عبارات زیر در ارتباط با واژه و علم تاریخ درست است؟

- وقتی می‌گوییم هنوز تاریخ برگزاری انتخابات شورای دانش‌آموزی مدرسه، تعیین نشده است به تاریخ به منزله یک رویداد فرهنگی نگاه کرده‌ایم.
- وقتی تاریخ روابط اقتصادی ایران و چین در دوران ساسانیان را بررسی می‌کنیم با تاریخ به روش علمی براساس شواهد و مدارک سروکار داریم.
- گاهی منظور از تاریخ، تعیین روز، ماه و سال است؛ یعنی همان تقویم سالانه
- هدف علم تاریخ برقراری ارتباط بین ملل مختلف از جنبه‌های گوناگون می‌باشد.
- کار تحلیل و بررسی افکار و اعمال پیشینیان در قلمرو دانش مردم‌شناسی و مطالعه جنبه‌های گوناگون زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته کار علم تاریخ است.

- گاهی منظور از تاریخ مجموعه حوادث و رویدادهایی است که فرد یا جامعه از سرگذرانده است. مانند تاریخ مصر
- تاریخ باستان پر از جنگ و کشورگشایی است؛ این عبارت اشاره به مجموعه حوادث و رویدادهایی دارد که در جوامع باستان روی داده است.

الف) ۶ (ب) ۴ (ج) ۳ (د) ۵

۱.۲ چه تعداد از گزاره‌های زیر از ویژگی‌های رویدادهای تاریخی است؟

- تکرار ناپذیرند.
- دور از دسترس هستند و قابل مشاهده نیستند.
- با استفاده از شواهد و مدارک می‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد.
- مجزا و مستقل هستند.
- انسان در رویدادهای تاریخی نقش محوری دارد.
- با یکدیگر رابطه علی و معلولی دارند.

الف) ۱ (ب) ۲ (ج) ۳ (د) ۴

۲.۱ در ارتباط با پیشینه تاریخ‌نگاری چند گزینه درست آمده است؟

- قدیمی‌ترین متن تاریخی سنگ‌نوشته‌ای به خط میخی سومری است که در آن نام تعدادی از فرمانروایان و شهرهای سومری آمده است.
- تدوین «خدای‌نامه‌ها» (خدای‌نامک) در زمان ساسانیان نشانه‌ای از علاقه ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم بود.
- تاریخ‌نگاری در یونان باستان با ظهور هرودت که «پدر تاریخ» نام دارد آغاز شد و بیشتر مطالب کتاب تاریخ او در مورد شرح جنگ‌های ایران و یونان است.
- دریانوردی و نجوم تأثیر مهمی در شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- بیشتر مورخان دوران اسلامی به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع بدون توجه به علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی می‌پرداختند.
- برخی از مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

الف) ۴ (ب) ۵ (ج) ۳ (د) ۶

۲.۲ چند مورد از گزاره‌های زیر در مورد تاریخ‌نگاری نوین نادرست است؟

- تاریخ‌نگاری نوین در دوران اسلامی آغاز شد و از دوره رنسانس در اروپا متحول شد.
- اساس تاریخ‌نگاری نوین بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی استوار بود.
- تاریخ‌نگاری نوین از آن جهت که به امور سیاسی و نظامی و شرح زندگانی فرمانروایان بیشتر از سایر جنبه‌ها بها می‌دهد، شباهت نسبی با وقایع‌نگاری پیشین دارد.

- تاریخ‌نگاری نوین از علوم مختلف مانند جامعه‌شناسی، باستان‌شناسی، گاه‌شماری و ... در جهت تجزیه و تحلیل رویدادهای گذشته بهره می‌برد.

الف) ۱ (ب) ۲ (ج) ۳ (د) ۴

۳ هر یک از موارد زیر به ترتیب در کدام مرحله پژوهش انجام می‌شود؟

- مشخص کردن هدف پژوهش به منظور جلوگیری از بیراهه رفتن پژوهشگر
- مورخ مانند کارآگاه عمل می‌کند و به بازسازی گذشته می‌پردازد.
- بررسی گرایش دینی، اجتماعی یا سیاسی نویسنده
- سخنرانی و ارائه مقاله
- توجه به اثر و فایده و تازه بودن کار تحقیقی
- استخراج اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق

الف) شناسایی منابع، تدوین پرسش‌های تحقیق، گردآوری و تنظیم اطلاعات، تحلیل و تفسیر اطلاعات، گزارش یافته‌های پژوهش و انتخاب موضوع
 ب) تدوین پرسش‌های تحقیق، تحلیل و تفسیر اطلاعات، شناسایی منابع، گزارش یافته‌های پژوهش، انتخاب موضوع و گردآوری و تنظیم اطلاعات
 ج) انتخاب موضوع، شناسایی منابع، گردآوری و تنظیم اطلاعات، گزارش یافته‌های پژوهش، تدوین پرسش‌های تحقیق و تحلیل و تفسیر اطلاعات
 د) انتخاب موضوع، تدوین پرسش‌های تحقیق، گردآوری و تنظیم اطلاعات، تحلیل و تفسیر اطلاعات، شناسایی منابع و گزارش یافته‌های پژوهش

۴ ویژگی‌های منابع اصلی و دست اول در چند عبارت به درستی آمده است؟

- منابعی هستند که تحقیقات و آثار دست دوم بر پایه آن‌ها نوشته شده است.
- سنگ نگاره‌ها و سکه‌ها از منابع مکتوب و دست اول محسوب می‌شوند.
- در زمان وقوع حادثه و یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده باشند.
- نویسندگان این منابع خود ناظر رویدادها بوده و یا شرح ماجرا را از کتاب‌های معتبر نقل کرده‌اند.
- سکه دوره اشکانی منبع دست اول برای این دوره محسوب می‌شود.

الف) ۳ (ب) ۲ (ج) ۱ (د) ۴

۵ در کدام گزاره‌ها به فایده و کارکردهای مطالعه تاریخ، درست اشاره شده است؟

- الف) تأثیر و تحولی که شخصیت‌های بزرگ در دوره خود و پس از آن ایجاد کرده‌اند - تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
- ب) تأکید قرآن به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته - منبع شناخت و تفکر
- ج) حفظ و نگهداری میراث فرهنگی - تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
- د) ایجاد خودآگاهی و یگانگی بیشتر و درک درست نسبت به جایگاه کنونی - منبع شناخت و تفکر
- ه) شناخت سنن و قوانین حاکم بر زندگی بشر به منظور تحت فرمان درآوردن تاریخ - بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
- و) کمک به ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی - بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

الف) ب - د - و (ب) الف - ج - ه (ج) ب - د - و (د) الف - ج - و

پاسخ

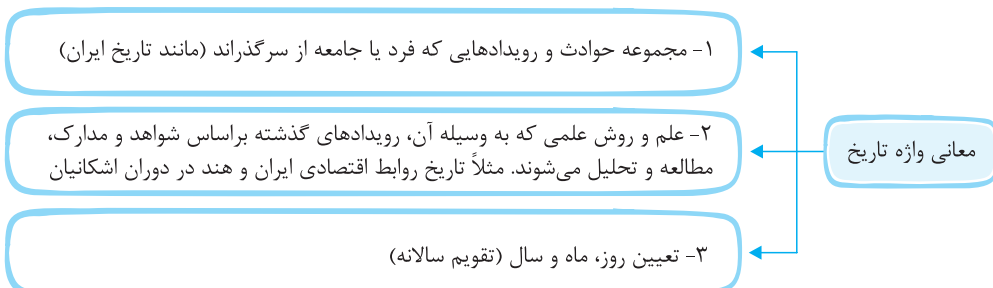
- [۱.۱] گزینه «ب»
- [۲.۱] گزینه «الف»
- [۳] گزینه «ب»
- [۵] گزینه «ج»
- [۱.۲] گزینه «د»
- [۲.۲] گزینه «ب»
- [۴] گزینه «الف»

[حداکثر زمان مطالعه: ۶۰ دقیقه] زمان شما:

مفاهیم آموزشی

۱ تاریخ چیست؟

● ویژگی‌های رویدادهای تاریخی

- ۱- دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد، بلکه آن‌ها را باید با استفاده از شواهد و مدارک شناخت.
- ۲- تکرارناپذیر و قابل تجربه نیستند.
- ۳- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

انسان در تاریخ نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده‌اند.

● علم تاریخ

تعریف: مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته و بررسی و تحلیل علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان است.
هدف: آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته که تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری آن را شامل می‌شود.

+ ۲ پیشینه تاریخننگاری

شروع تاریخ‌نگاری	پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد. قدیمی‌ترین متن تاریخی: سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است که در آن نام تعدادی از فراعنه و حوادث دوران آن‌ها آمده است و با قدمتی بیش از ۴ هزار سال.
تاریخ‌نگاری در ایران دوره باستان	سنگ‌نوشته‌هایی باقی‌مانده از دوره هخامنشیان و ساسانیان تدوین « خدای‌نامه‌ها » (خدای نامک) در زمان ساسانیان نشانه‌ای از علاقه ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم بود.
تاریخ‌نگاری در یونان باستان	از قرن ۵ پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور هرودت که « پدر تاریخ » نام دارد آغاز شد. کتاب تاریخ او از کهن‌ترین و کامل‌ترین کتاب‌های تاریخی به جا مانده از عصر باستان است. بیشترین مطالب آن شرح جنگ‌های ایران و یونان است. (در گزارش رویدادهای مربوط به ایران، خواسته یا ناخواسته، دچار لغزش‌ها و گاه غرض‌ورزی‌هایی شده است.) پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راه او را ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند. نکته به عقیده برخی از پژوهشگران رواج و رونق ادبیات و فلسفه تأثیر مهمی در شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
تاریخ‌نگاری در دوران اسلامی	رواج و گسترش آن در میان مسلمانان و پدید آمدن کتاب‌های تاریخی ارزشمند توسط مورخان مسلمان مانند طبری و بیهقی. ویژگی تاریخ‌نگاری مورخان دوران اسلامی: ۱- تنظیم، ثبت و نگارش وقایع بدون توجه به علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی. ۲- بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و اهمیت ندادن به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی. برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند و آنان را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کردند و بعضی از آن‌ها به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.
تاریخ‌نگاری در دوره رنسانس (حدود قرن ۱۳ تا ۱۷ م.)	به دنبال پیشرفت‌های فکری و علمی در دوره رنسانس در اروپا، علم تاریخ نیز متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد. اساس شیوه تاریخ‌نگاری نوین } ۱- سنجش دقیق منابع ۲- استناد به اسناد و مدارک معتبر ۳- دوری از داستان‌پردازی

بررسی ویژگی تاریخ‌نگاری نوین و مقایسه آن با وقایع‌نگاری دوران قبل

ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین	وقایع‌نگاری پیشین
بررسی تمام جنبه‌های زندگی مردم و جوامع گذشته از جمله ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و سیاسی	شرح زندگی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی آن‌ها
بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون در حوادث تاریخی	ثبت و نقل رویدادهای گذشته
استفاده از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری	استفاده نکردن از علوم دیگر

➤ ۳ مراحل پژوهش در تاریخ

- ۱- انتخاب موضوع: موضوع باید تازه و غیر تکراری و دارای فایده، اثر و منابع و اطلاعات کافی باشد.
- ۲- تدوین پرسش‌های تحقیق
طرح یک یا چند پرسش علاوه بر مشخص کردن هدف مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر می‌شود.
- ۳- شناسایی منابع: شناسایی منابع و اسناد تحقیق و سپس ارزیابی میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها (مثلاً گرایش دینی، اجتماعی یا سیاسی نویسندگان، صداقت آن‌ها، سنجش اصالت سند و جعلی نبودن آن)
- ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات: استخراج اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق از منابع و اسناد تاریخی و تنظیم و دسته‌بندی آن. (مراجعه به کتابخانه شهر، مدرسه و یا شخصی و سپس فیش برداری از منابع موردنظر)
- ۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات: کار مورخان در این مرحله شباهت زیادی به کار کارآگاهان پلیس دارد. هر دو به دنبال شواهد و مدرکی هستند تا گذشته را بازسازی و تفسیر کنند. با این تفاوت که شواهد مورد نیاز کارآگاه می‌تواند اثر انگشت یا هر شی به جا مانده در صحنه وقوع جرم باشد، اما شواهد مورخ منابع، اسناد و مدارکی است که اطلاعاتی را درباره زندگی مردم در روزگاران گذشته در اختیار قرار می‌دهند.
- ۶- گزارش یافته‌های پژوهش: استخراج نتایج و یافته‌های تحقیق و ارائه آن در قالب گزارش علمی (کتاب، مقاله، سخنرانی، گزارش)

➤ ۴ منابع پژوهش علمی در تاریخ

منابع پژوهش علمی در تاریخ براساس اهمیت و اعتبار به دو دسته منابع دست اول یا اصلی و منابع دست دوم یا فرعی تقسیم می‌شوند.

● منابع دست اول یا اصلی

تعریف (ویژگی): آثاری که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند و یا نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده‌اند یا شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.

گونه‌ها: منابع مکتوب، تمامی آثار باستانی و تاریخی، شامل بناها، ابزارها، اشیاء، سنگ‌نگاره‌ها و سنگ‌نوشته‌ها، سکه‌ها و ...

مثال سکه دوره اشکانی، بنای تخت جمشید، منشور کورش هخامنشی، طاق بستان در کرمانشاه و ...

منابع دست دوم یا فرعی: به همه تحقیقات و آثاری گفته می‌شود که بر پایه منابع دست اول پدید آمده‌اند. (مانند کتاب تاریخ ایران باستان از دکتر عبدالحسین زرین‌کوب یا کتاب تاریخ ایران باستان از پیرنیا)

➤ ۵ فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

● منبع شناخت و تفکر

مطالعه سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع و گنجینه ارزشمندی برای پرورش قوه شناخت و تفکر است. جست و جوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد. از نظر قرآن بسیاری از آیات با دعوت انسان به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته، تاریخ را منبع معتبر کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند. به گفته شهید مطهری تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس [قوانین] صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها حساب‌های دقیق و منظم دارد و با شناخت آن حساب‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد. برای مثال: «فَاقْصِصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» (اعراف ۱۷۶) «قصه گذشتگان با ایشان بگوی! باشد که تفکر کنند.»

● بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد. (کمک به ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و ترسیم افق آینده)

برای مثال نتایج و تأثیرات برخی حوادث عظیم تاریخی مانند تأسیس سلسله بزرگ هخامنشیان، جنگ‌های صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات جغرافیایی و انقلاب‌های بزرگ معاصر، فقط به زمان وقوع این حوادث محدود نبوده، بلکه دوران پس از آن حوادث را نیز به طرز چشمگیری تحت تأثیر قرار داده است. همچنین تأثیر شخصیت‌های گذشته، پیامبران الهی یا شخصیت‌های مهم تاریخی همچون افلاطون، ارسطو، کورش، ابن سینا، شاه اسماعیل صفوی، ناپلئون و ... نه تنها جوامع عصر خویش، بلکه نسل‌های بعدی بشر را نیز تا به امروز تحت تأثیر قرار داده‌اند.

● تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

تأثیر و نتایج آگاهی تاریخی در تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی:

- آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان (شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها و موفقیت‌ها و ...)، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.
- درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم چگونه به جایگاهی که هم‌اکنون هستیم، رسیده‌ایم.
- دلبستگی به زبان، فرهنگ، مذهب و دیگر جلوه‌های تمدنی ایرانی بودن، نقش زیادی در حفظ هویت ایرانیان در طول تاریخ داشته و نیاکان ما به اتکال آن توانسته‌اند در برابر حوادث عظیمی همچون حمله اسکندر مقدونی و تهاجم ویرانگر مغولان دوام بیاورند.
- نشان دادن ارزش و اهمیت میراث فرهنگی به ما و کمک به حفظ و نگهداری آن به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی ما

تمرین‌های امتحانی

۱ تاریخ چیست؟

۱ در ارتباط با واژه تاریخ، علم تاریخ و هدف آن چند گزاره درست است؟

چهار گزینه‌ای

- تعیین روز، ماه و سال
 - علمی است که براساس شواهد و مدارک به ارتباط وقایع آینده مرتبط با گذشته می‌پردازد.
 - مجموعه حوادث و رویدادهایی است که فرد یا جامعه از سرگذرانده است.
 - هدف علم تاریخ درک نقش انسان به عنوان اساس و محور تمام رویدادها و تحولات تاریخی است.
 - علم تاریخ براساس الگوی زندگی انسان‌های امروزی به بررسی و تحلیل علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان می‌پردازد.
 - وقتی به روابط فرهنگی ایران و هند در دوره باستان می‌پردازیم در واقع با یک روش علمی و روشمند در تاریخ سروکار داریم.
 - وقتی می‌گوییم تاریخ پر از جنگ و کشورگشایی است به تاریخ به منزله مجموعه‌ای از حوادث اشاره داشته‌ایم.
- الف) ۵ (ب) ۳ (ج) ۴ (د) ۶

* ۲ ویژگی‌های رویدادهای تاریخی در چند گزاره به درستی آمده است؟

- تکرارپذیر و قابل تجربه نیستند.
 - در دسترس و قابل مشاهده هستند.
 - با استفاده از شواهد و مدارک شناخته می‌شوند.
 - مجزا و مستقل هستند.
 - با یکدیگر رابطه علی و معلولی دارند.
 - با استفاده از شواهد و مدارک می‌توان آن‌ها را مستقیم درک کرد.
- الف) ۲ (ب) ۳ (ج) ۱ (د) ۴

۳ معانی مختلف تاریخ چیست؟

بلند پاسخ

۴ هر یک از گزاره‌های زیر به کدام معنی تاریخ مربوط می‌شود؟

موسس کنید

- الف) سال ۲۲۱ ق. م. تا ۲۰۶ (ساخت دیوار چین) •
- ب) تاریخ روابط ایران و چین در دوره ساسانیان •
- ج) تاریخ چین •
- ۱- مجموعه حوادث و رویدادهایی که در زمان گذشته برسر مردم چین آمده است.
- ۲- تقویم سالانه در تاریخ چین •
- ۳- علم و روش علمی است که براساس آن رویدادهای گذشته مطالعه و تحلیل می‌شود.

۵ جایگاه انسان در تاریخ و علم تاریخ چیست؟

بلند پاسخ

۶ کدام عامل زیر در تاریخ نقش محوری و اساسی دارد؟

چهار گزینه‌ای

- الف) طبیعت (ب) انسان (ج) مذهب (د) زمان
- ۷ کدام گزینه، تعریف کاملی از دانش تاریخ است؟

- الف) علمی است که نقش انسان‌ها و تمدن‌ها را در ایجاد حوادث مختلف اجتماعی بررسی و تحلیل می‌کند.
- ب) تعیین روز، ماه و سال، یعنی همان تقویم سالانه با تکیه بر چگونگی تأسیس تمدن‌ها است.
- ج) به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان و جوامع در گذشته و بررسی علل اعمال پیشینیان می‌پردازد.
- د) به توجیه رفتارهای متقابل انسان با یکدیگر و با طبیعت، نهادها، جوامع، کشورها و تمدن‌ها می‌پردازد.

منظور از اینکه رویدادهای تاریخی مجزا و مستقل نیستند، چیست؟

کوتاه پاسخ

۹ یک مورد از ویژگی‌های رویدادهای تاریخی را نام ببرید.

بلند پاسخ

۱۰ هدف علم تاریخ چیست؟

بلند پاسخ

[توران - شاهر ریثانه‌الرسول - دی ۹۹]

[زنبان - شاهر فاطمیه - دی ۹۹]

۱۱ با توجه به ویژگی‌های رویدادهای تاریخی، توضیح دهید که چرا جنگ‌های ایرانیان و رومیان در دوره ساسانیان به عنوان رویدادی تاریخی پذیرفته می‌شود؟

[شهر قدرس - نمونه‌روایتی ابوتراب - دی ۹۹]

+ ۲ پیشینه تاریخننگاری

۱۲ در ارتباط با پیشینه تاریخننگاری چند گزاره نادرست آمده است؟

چهار گزینه‌ای

- تدوین خدای‌نامه‌ها در زمان هخامنشیان نشان از علاقه ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم دارد.
- بیشتر مطالب کتاب تاریخ هرودت به شرح جنگ‌های ایران و یونان اختصاص دارد.
- پس از ابداع کاغذ در حدود ۵ هزار سال پیش، توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.
- تاریخ‌نگاری نوین در بعضی مواقع به دلیل کمبود شواهد و مدارک به مانند تاریخ‌نگاری گذشته به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده می‌کند.
- قدیمی‌ترین متن تاریخی مربوط به سنگ‌نوشته‌ای به خط مصری است که در آن نام تعدادی از فراعنه ذکر شده است.
- پس از هرودت، نویسندگان بعدی یونانی و رومی با وجود ادامه روش تاریخ‌نویسی هرودت، هرگز نتوانستند فن تاریخ‌نویسی او را تکامل ببخشند.
- در تاریخ‌نگاری نوین به همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و سیاسی زندگی مردم همراه با علل و پیامدهای رویدادها پرداخته می‌شود.

- الف) ۴ (ب) ۳ (ج) ۲ (د) ۵

- ۱۳ کدام یک از موارد زیر، مربوط به وضعیت تاریخ و تاریخ‌نگاری دوران اسلامی است؟
 الف) بیشتر مورخان فقط به تنظیم و ثبت وقایع می‌پرداختند.
 ب) وقایع‌نویسان توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادها نداشتند.
 ج) مورخان بیشتر به بیان حوادث سیاسی و نظامی می‌پرداختند.
 د) برخی مورخان همه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جوامع را بررسی می‌کردند.
 ه) از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی و جامعه‌شناسی بهره می‌بردند.
 و) از آنجا که وقایع‌نویسان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند، می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.
- الف) الف - ه - د - ج ب) الف - ب - ج - و ج) د - ب - الف - ه د) ب - ج - ه - د
- ۱۴ وضعیت تاریخ‌نگاری از دوره باستان تا دوران اسلامی در مناطق مختلف تمدنی به چه صورتی بود؟
- ۱۵ در دوران اسلامی برخلاف پیشرفت علوم، تاریخ‌نگاری به جز نگارش چند کتاب تاریخی رواج چندانی نداشت و گسترش نیافت.
- ۱۶ * قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف شده به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد.
- ۱۷ تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن در یونان باستان و با ظهور هرودت که لقب گرفت، آغاز شد.
- ۱۸ کدام گزینه، نشان‌دهنده علاقه و توجه ایرانیان در زمان ساسانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم است؟
 الف) وجود مورخان مهم حکومتی در دربار ساسانی
 ج) وجود سالنامه‌های آشوری و مصری در دربار
 د) تدوین خدای‌نامه‌ها (خدای‌نامک‌ها)
 ب) استفاده از کتاب تاریخ هرودت توسط مورخان آن دوره
- ۱۹ سنگ پالرمو مربوط به تاریخ کدام کشور است و در موزه کدام کشور نگهداری می‌شود؟
 الف) پادشاهی روم باستان - ایتالیا
 ج) پادشاهی کهن مصر - ایتالیا
 ب) تمدن فرانسه - پاریس
 د) دوره‌های یونان باستان - لندن
- ۲۰ کدام یک از گزینه‌های زیر، ویژگی‌های تاریخ‌نگاری اوایل قرون اسلامی محسوب می‌شود؟
 الف) توجه و تمرکز بر وقایع سیاسی و نظامی
 ج) باستان‌شناسی و فلسفه در تاریخ‌نگاری
 ب) پرداختن به مسائل اجتماعی و فرهنگی
 د) الگوپذیری از تاریخ‌نگاری یونان و روم
- ۲۱ پس از کدام رویداد، به تدریج توجه انسان به ثبت رویدادهای عصر خویش جلب شد؟
 الف) اختراع خط
 ج) یک‌جانشینی و تأسیس روستاها
 ب) کشف آتش
 د) تأسیس تمدن مصر
- ۲۲ * کدام گزینه بیانگر قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف شده است؟
 الف) منشور کورش به خط بابلی و ایلامی
 ج) قانون حمورابی به خط سومری
 ب) سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری
 د) سالنامه‌های حکومتی مصری
- ۲۳ کوتاه پاسخ دو تن از مورخان معروف مسلمان را نام ببرید.
- ۲۴ بخش عمده کتاب هرودت به چه مطالبی اختصاص دارد؟
- ۲۵ به عقیده برخی از پژوهشگران چه عاملی تأثیر فراوان بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان داشت؟
- ۲۶ تاریخ‌نگاری مورخان اسلامی به چه صورتی بود؟
- ۲۷ تفاوت‌های تاریخ‌نگاری نوین و وقایع‌نگاری را توضیح دهید.
- ۲۸ شیوه تاریخ‌نگاری نوین بر چه اساسی استوار است؟
- ۲۹ * ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین پس از دوره رنسانس چه بود؟

۳ + مراحل پژوهش در تاریخ

- ۳۰ چهار گزینه‌ای در چه تعداد از گزاره‌های زیر کار پژوهشگر در مراحل پژوهش به درستی بیان شده است؟
 - در تحلیل و تفسیر اطلاعات مورخ به بازسازی گذشته می‌پردازد.
 - در مرحله گردآوری و تنظیم اطلاعات مورخ به ارزیابی گرایش دینی، اجتماعی یا سیاسی نویسندگان می‌پردازد.
 - در مرحله تدوین پرسش‌های تحقیق پژوهشگر به مانند کارآگاهان پلیس عمل می‌کند.
 - در مرحله انتخاب موضوع مورخ باید موضوعی را برگزیند که دارای منابع و اطلاعات کافی باشد.
 - پژوهشگر در مرحله گزارش یافته‌های پژوهشی مقاله یا کتاب ارائه می‌کند.
 - در مرحله تدوین پرسش پرسشگر هدف را مشخص می‌کند.

[همدان - مدرسه خرازنگان (۲) - دی ۱۴۰۰]

[اصفهان - نمونه‌روایتی مشهور رسول‌الله (ص) - دی ۱۴۰۰]

☐ درست ☐ نادرست

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

چهار گزینه‌ای

۵۰ چند گزاره زیر در مورد فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ درست است؟

- آیه «فَاقْصِصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» [اعراف ۱۷۶] اشاره به بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده دارد.
- به گفته مطهری با شناخت سنن و نوامیس [قوانین] موجود در جهان می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد.
- رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.
- آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان (شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها و موفقیت‌ها و ...)، باعث افزایش قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی می‌شود.
- حفظ و نگهداری میراث فرهنگی به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی به تقویت حس میهن دوستی مربوط می‌شود.

الف) ۴ (ب) ۱ (ج) ۲ (د) ۳

۵۱ کدام عبارت‌ها به تأثیر تاریخ بر میهن دوستی و تقویت هویت ملی اشاره دارد؟

- الف) وقتی رویدادهای گذشته را با آینده پیوند بزنیم.
- ب) هنگامی که افراد از گذشته مشترکشان آگاه می‌شوند.
- ج) دعوت قرآن از انسان‌ها به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته.
- د) درک نقش زبان، فرهنگ و مذهب بر جامعه در طول تاریخ.
- ه) آگاهی از تأثیر تحولاتی که شخصیت‌های بزرگ در دوره خود تا به امروز ایجاد کرده‌اند.
- و) وقتی تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی افزایش می‌یابد.

الف) الف - د (ب) ج - د - ه (ج) ب - د (د) ب - د - و

۵۲ مطالعه علم تاریخ چه تأثیری در میزان شناخت و تفکر انسان‌ها دارد؟

۵۳ از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن بر طبق یک سلسله و صورت می‌گیرد.

۵۴ کدام یک از کتاب‌های زیر، تاریخ را منبع معتبر کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند؟

الف) قرآن کریم (ب) تورات (ج) تاریخ هرودت (د) عهد عتیق

۵۵ چگونه مطالعه تاریخ به درک زمان حال و آینده کمک می‌کند؟

۵۶ نتایج و تأثیرات جنگ‌های صلیبی و یا نهضت رنسانس کدام کارکرد دانش تاریخ را نشان می‌دهد؟

۵۷ تاریخ چگونه به فهم زمان حال و درک مسائل پیش روی انسان‌ها و جوامع کمک می‌کند؟

۵۸ تأثیر تاریخ را بر تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی توضیح دهید.

۵۹ آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان (شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها و موفقیت‌ها و ...) باعث و بیشتر آنان می‌شود.

۶۰ پایداری و دوام جامعه ایرانی در برابر حوادث عظیمی همچون حمله اسکندر مقدونی و هجوم مغولان نتیجه کدام کارکرد فایده تاریخ است؟

الف) آگاهی و دبستگی نیاکان ما به زبان و فرهنگ خویش

ج) استفاده از تاریخ به عنوان منبع شناخت و تفکر

سؤال‌های ویژه امتحان برای کنکور

۶۱ رویدادهای تاریخی چه ویژگی‌هایی دارند؟

۶۲ ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین پس از دوره رنسانس چه بود؟

۶۳ در کدام کشور باستانی، نخستین بار تاریخ‌نگاری به مفهوم کامل آن، با ظهور هرودت از مورخان بزرگ شروع گردید؟

۱) هند ۲) چین ۳) یونان ۴) روم

۶۴ رعایت کدام یک از مراحل پژوهش در تاریخ، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست خود می‌شود؟

۱) انتخاب موضوع ۲) شناسایی صحیح منابع ۳) تحلیل و تفسیر اطلاعات ۴) تدوین پرسش‌ها

۶۵ کدام عامل باعث بیشتر شدن خودآگاهی و یگانگی میان افراد جامعه می‌شود؟

۱) پیوند حال و گذشته تاریخی

۳) حفظ و انتقال سنت‌ها به صورت مداوم

۴) تاریخ به عنوان منبع شناخت و تفکر

۶۶ کدام عبارت‌ها مربوط به وضعیت تاریخ و تاریخ‌نگاری دوران اسلامی است؟

الف) بیشتر مورخان فقط به تنظیم و ثبت وقایع می‌پرداختند.

ب) وقایع نویسان توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادها نداشتند.

ج) از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی بهره می‌بردند.

د) برخی مورخان همه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جوامع را بررسی می‌کردند.

ه) مورخان بیشتر به بیان حوادث سیاسی و نظامی می‌پرداختند.

۱) الف - ه - د - ج ۲) الف - ب - ه ۳) د - ب - الف - ه ۴) ج - ه - د

سؤال‌های ویژه امتحان برای کنکور	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶
کد مفاهیم کلیدی	۱	۲	۲	۳	۵	۲

۱) گزینه «ج»

بررسی گزاره‌های نادرست:

گزاره دوم: تاریخ علم و روش علمی که به وسیله آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند.

گزاره چهارم: هدف علم تاریخ، آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته است که تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری آن را شامل می‌شود.

گزاره پنجم: علم تاریخ به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

۲) گزینه «ب»

رویدادهای تاریخی دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد مگر با شواهد و مدارک. تکرارناپذیر و قابل تجربه نیستند، مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت معلولی دارند.

۳) مجموعه حوادث و رویدادهایی است که فرد یا جامعه از سر گذرانده است. (مانند تاریخ ایران)

علم و روش علمی است که به وسیله آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند. مثلاً تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان

تعیین روز، ماه و سال (تقویم سالانه)

۴) الف ← ۲، ب ← ۳، ج ← ۱

۵) انسان در تاریخ نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده‌اند. علم تاریخ نیز به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی انسان‌ها و جامعه‌ها از جمله فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری در گذشته می‌پردازد.

۶) گزینه «ب»

۷) گزینه «ج»

۸) با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

۹) ۱- دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد. بلکه آن‌ها را باید با استفاده از شواهد و مدارک شناخت.

۲- تکرارناپذیر و قابل تجربه نیستند.

۳- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند. (یک مورد کافی است.)

۱۰) آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.

۱۱) زیرا بعد از گذشت قرن‌ها از آن جنگ‌ها آنها دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و باید براساس شواهد و مدارک مربوط به این جنگ‌ها آن را درک و بررسی کرد. تکرار نشده‌اند و امروز قابل تجربه نیستند. همچنین با توجه به دلایل و علت‌ها، این رویدادها را نمی‌توان مستقل و مجزا در نظر گرفت.

۱۲) گزینه «الف»

بررسی گزاره‌های نادرست:

گزاره اول: خدای نام‌ها مربوط به دوره ساسانیان است.

گزاره سوم: پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش درست است.

گزاره چهارم: برخلاف تاریخ‌نگاری پیشین، در تاریخ‌نگاری نوین زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون در حوادث تاریخی بررسی می‌شود.

گزاره ششم: پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راه او را ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.

۱۳) گزینه «ب»

موارد «د» و «ه» مربوط به تاریخ‌نگاری نوین است.

۱۴) پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد. قدیمی‌ترین متن تاریخی سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است که در آن نام تعدادی از فراعنه و حوادث دوران آن‌ها آمده است.

- براساس خدای نام‌های زمان ساسانیان، ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم علاقه داشتند.

- تاریخ‌نگاری در یونان از قرن ۵ پیش از میلاد با ظهور هرودت (پدر تاریخ) آغاز شد و پس از او نویسندگان یونانی و رومی راه او را ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.

- در دوران اسلامی تاریخ‌نگاری در میان مسلمانان رواج و گسترش یافت. کتاب‌های تاریخی ارزشمند توسط مورخان مسلمان مانند طبری و بیهقی نوشته شد. اما آن‌ها بیشتر به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و نه مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می‌پرداختند.

۱۵) نادرست

۱۶) درست

۱۷) پدر تاریخ

۱۸) گزینه «د»

۱۹) گزینه «ج»

۲۰) گزینه «الف»

۲۱) گزینه «الف»

۲۲) گزینه «ب»

۲۳) طبری و بیهقی

۲۴) شرح جنگ‌های ایران و یونان

۲۵) رواج و رونق ادبیات و فلسفه

۲۶) ۱- تنظیم، ثبت و نگارش وقایع بدون توجه به علل، آثار و نتایج رویدادها
۲- بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و اهمیت ندادن به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی

۲۷) در تاریخ‌نگاری نوین تمام جنبه‌های زندگی مردم و جوامع گذشته از جمله ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و سیاسی بررسی می‌شوند.